

קונטרס

צְבִי לְצַדִּיק

קצת ספורים נפלאים, שיחות קדש, אמרות טהורות
ותולדות ימי חיי הרב הקדוש

הרב **רבי צבי אריה** זכותו יגן עלינו

רב ואב בית דין דקהלה קדושה ברסקב
בהרב רבי אהרן תלמיד רבנו ז"ל

אשר זכה לקבל ולמחזי ביקר סבר אפי עתיק יומין
הלא הוא רבנו הקדוש צדיק יסוד עולם, אור ישראל וקדושו

רבנו **נחמן** מברסקב זיע"א

נשמעו לדור אחרון מזקן אנשי שלומנו
הרב החסיד רבי **לוי יצחק בענדער** זכרונו לברכה

מתוך סדרת הספרים

שיח שרפי קדש

יוצא לאור לרגל יומא דהלווא - י"א אדר
על ידי אגדת 'משך אהל'
להדפסת והפצת ספרי מוהר"ן מברסקב זיע"א

חלק זה על הרב רבי צבי אריה (רבי הירש לייב)
אב"ד ק"ק ברסלב זיע"א נמצא כעת בשלבי עריכה מתקדמים,
בתפילה ותקווה שבוא יבוא בקרוב בעז"ה תחת מכבש הדפוס
יחד עם השיחות והסיפורים משאר תלמידי רבינו הק'
בכרך ד' של סדרת 'שיח שרפי קודש' המעטירה

כל הארה והערה תתקבלנה בברכה

מַעֲרַכַת אֲנָשֵׁי מוֹהַר"ן
הַרְבַּי צְבִי אַרְיֵה, רַאב"ד דְּבֵרֶסְלָב
 ('רַבֵּי הִירֶשׁ לֵיִיב דְּעַר רַב')

יְמֵי חַיָּו

[ראה גם לעיל חלק א' סימן ר"ג; חלק ב' סימנים שנ"ז, תקס"ט, ש"ג בהערה, תי"ד בהערה, תקע"א בהערה, תקצ"ו בהערה; חלק ג' סימנים תע"ד, תרמ"ז בהערה]

א

הַרְבַּי רַבֵּי צְבִי אַרְיֵה (הִירֶשׁ לֵיִיב) בֶּן הַרְבַּי רַבֵּי אֶהְרֶן תְּלֵמִיד רַבְּנֵנוּ, נוֹלַד בְּעֵת הַיּוֹת רַבְּנֵנוּ בְּמַעֲדוֹעַדִּיּוֹקֶעַ אוֹ בְּזְלֵאטִיפֶאֶלְיֶעַ, אַחֲרֵי הַיּוֹתוֹ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁנַת תַּקְנִי"ט אוֹ תַק"ס, וּבְעֵת הַסְּתַלְקוֹת רַבְּנוּי הָיָה לְעַרְךָ

א. ידוע לנו שרבי הירש לייב נפטר בשנת תרכ"ח או בשנת תרכ"ט, וכי שנות ימי חייו היו שישים ותשע, ויוצא מכך שנולד בשנת תקנ"ט או תק"ס. אמנם איננו יודעים במדוייק באיזו תקופה נולד, אם בעת היות רבינו דר במעדוועדיווקע, או בעת היותו בזלאטיפאליע; גם איננו יכולים לדעת שאר פרטים, כדוגמת אם היה רבינו סנדק אצלו, וכל כיוצא בזה. (רל"י).

ב. בח"י בתשרי תקע"א.

בגיל אחת עשרה או שתיים עשרה, ויש לומר אפוא שפודאי זכה
בילדותו לקבל ולראות את פני רבנו ז"ל:

ב

הרב רבי הירש לייב נשא לאשה את מרת חיה לאה בת רבי חיים
שרה'ס מברסלבי תלמיד רבנו, בשנת תקע"ג או תקע"ד ככל
הנראה. משחלפו כמה שנים מעת נשואיהם ועדין לא נפקדו בכנים,
היה רבי הירש לייב אומר לזוגתו: "אז עם וועט זיך ענדיגן די צען
יאר - גיב איך דיר א גוט" - "כאשר יסתימו עשר השנים - אתן לך גט
פטורין", הינו פדין המבאר ב'שלחן ערוך' אבן העזר.

ג. צא וחשוב, הלוא אביו הרב רבי אהרן הגיע יחד עם רבינו בבואו לקהילת קודש ברסלב
(ראה לעיל ח"א סי' סו), היה דר בעיר וכיהן ברבנותה, ואם כן אין ספק שלקח והביא את
בנו הרב הירש לייב לרבינו, ולא שייך כלל לדבר ולומר באופן אחר מכך. (רל"י).
ד. ראה בצוואת הרב מטשעהרין: "אימי מרת חיה לאה זכרונה לברכה, היא בת הרב חיים
מברסלב".

ה. ראה אודותיו לקמן בערכו.

ו. לא ניתן לדעת בוודאות באיזה גיל היה הרב כאשר נשא אישה, אמנם נודע שבנו הרב
מטשעהרין נלב"ע בשנת תרנ"ד בהיותו בגיל ס"ט (גם אביו הרב הירש לייב נלב"ע בגיל
זה, ראה להלן), ונמצא לפי זה שנולד בשנת תקפ"ה, גם שמענו כי רבי נחמן טולטשינער
שנולד בשנת תקע"ד היה מבוגר מהרב מטשעהרין בלמעלה מעשר שנים, וגם מזה נבוא
לחשבון שהרב נולד בתקפ"ה, והיה זה אחר עשר שנים מגישווי אביו הרב (כמבואר
המעשה כאן). עוד שמענו כי בעת פטירת מוהרנ"ת בשנת תר"ה היה הרב בגיל י"ח - כ'
שנים לערך; אמנם לא ידוע לנו הדבר בבירור, וייתכן גם שהרב מטשעהרין נולד בשנת
תקפ"ד או תקפ"ו. (רל"י).

ז. סימן קנ"ד סעיף י', עיין שם: "נשא אישה ושהתה עימו עשר שנים ולא ילדה, יוציא
וייתן כתובה, או יישא אישה הראויה לילד, ואם לא ירצה - כופין אותו עד שיוציא".

והנה הרבנית ידעה את מעלת קדשתו וצדקתו של בעלה, וגם הכירה בחריפותו ('שארפקייט') ובקדשת פיו, שאם יצא ממנו פדברים האלה - הרי שיעמד בדבורו ויקים דבריו - ('אז ער האט געזאגט - איז געזאגט'), על פן היתה תמיד מזדרזת לילך לבית מוהרנ"ת ז"ל לספר לו את אשר אומר בעלה הרב, והיתה מבקשת ממנו על זה, שתזכה להפקד בבנים. אמנם מוהרנ"ת היה אומר לה: "דער אויבערשטער העלפט ווייטער" - "השם יתברך עוזר הלאה", ועוד פיוצא בדבורים מעין אלו, ולא היה מבטיח לה דבר ברור, כגון שבעלה לא יגרשנה וכיוצא בזה; וכך היה כמה פעמים, שבאה למוהרנ"ת לקבל על צרתה, ולא השיב לה דבר ברור.

כעבור תשע שנים יצת הנשואין ולא נפקדו עדין בבנים, אמר לה בעלה הרב שוב פדברים האלה, שאם תעבור ותסתיים שנה זו, השנה העשירית לנשואיהם, ועדין לא יפקדו בדבר ישועה - יהיה מכרח לגרשה, והיא שידעה כאמור בקדשת בעלה ובצדקותו, שאם אמר כנ"ל הרי שיקים דבריו, הלכה בצר לה ונכנסה שוב למוהרנ"ת לבקשו שיברכה בבנים, ואמרה לפניו בבכיה: "רבי נתן, רבי נתן, אזוי זאגט ער, אז ס'וועט זיך ענדיגן די צען יאר - גיבט ער מיר א גט, און מיר זענען אריין שוין אין די צעננטן יאר!" - "רבי נתן, רבי נתן, כך הוא אומר, שכאשר יסתימו אלו העשר שנים - יתן לי גט, ואנו נכנסנו כבר לשנה העשירית!". הפטיר מוהרנ"ת בתמיה: "אזוי זאגט ער? זאג איך דיר אז ער וועט דיר נישט גטן? ער וועט דיר נישט גטן!" - "כך הוא אומר? ובכן אומר אני לך

שהוא לא יגרשך! הוא לא יגרשך!"^ח. ממילא כבר ידעו רבי הירש לייב וזוגתו שבודאי יעזור להם השם יתברך, ועתה יושעו ויפקדו בזרע של קימא, כי לולא שיפקדו - איך יתכן באפן אחר שהוא יעמוד בדבורו אשר יצא מפיו, שיגרשנה באם לא יפקדו אחרי עשר שנים - (ווארום אויב נישט - איז נישט שיך, געזאגט - איז געזאגט!).

וכך הוה, שנפקדו תכף בדבר ישועה ורחמים ונולד להם בן למזל טוב, ואחר כך נולד להם בן נוסף. שני בניהם הצדיקים היו הרב רבי נחמן - הוא הרב דקהלת קדש טשעהריץ (ונקרא פן על שם רבנו), והרב רבי חיים - הוא הרב דקהלת קדש ברסלב (ונקרא פן על שם זקנו רבי חיים שרה"ס הנ"ל); ועוד שמענו שהיתה להם גם בת:

ג

דרך עבודת השם של הרב רבי הירש לייב היתה בכערת אש להכה - (ער איז געווען א שטיק פייער, א ברען פייער) ובאפן מאים

ח. הוספה מרבי אברהם סופר שטערנהארץ: מוהרנ"ת לא רצה שיהיה 'פירסום' ויאמרו שהוא מחולל מופתים, ועל כן לא השיב לה דבר ברור, אמנם היא לא עזבה אותו ולא רצתה ליצא מביתו עד שיברך אותה, ומוהרנ"ת לא בירך אותה, רק אמר לה: "הוא לא יגרש אותך!" - ואז נחה דעתה והיתה בטוחה שה' יעזור לה, והלכה מביתו, ותיכף בחודש השני נתעברה. (רבי ישראל נחמן אנשין ששמע זאת מפי רבי אברהם).

ט. ראה אודותיו לקמן בערכו.

י. לא ידוע לנו מי מהם היה הבכור, אם הרב מטשעהריץ או שמא אחיו הרב רבי חיים מברסלב. אמנם מכך שהרב מטשעהריץ היה קרוי על שם רבינו, נראה קצת לומר שהיה גדול מאחיו רבי חיים, [הגם שלא ידוע לנו בפירוש פרט זה, אם הרב הירש לייב נתן שם לבנו אחר שמו של רבינו תחילה, או אחר שם חותנו רבי חיים]. (רל"י).

מֵאֵד, וְקַיִם כַּמָּה פְּעָמִים אֶת סֵדֶר הַתְּשׁוּבָה הַמוּכָא בְּסִפְרֵי הַקְּנָה^{יא}, וּשְׁאָר
עֲבוּדוֹת גְּדוּלוֹת כְּמוֹ גְּלִגּוּלֵי שְׁלֵגִי וְכִיּוּצָא:

ד

הַרְבֵּי הִירֵשׁ לַיִיב הָיָה עוֹסֵק בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם בְּאִפְנֵי 'חֲרִיף' עַד לְמֵאֵד -
(זַיִיעָר שְׁאֲרָף, גְּעוּוֹאֲלָדִיג שְׁאֲרָף), וְהַעֲבוּדוֹת שְׁלוֹ הָיוּ כְּמוֹ
אֵלוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק תְּלֵמִיד רַבְּנֵנוּ - ('דִּי עֲבוּדוֹת' אִיזו גְּעוּוֹעוּן
רַבִּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק'ס). אָמְנֵם הַרְבֵּי לֹא הָיָה מְקַרְבֵּי בְּשׁוּם פְּעַם לְרַבִּי
שְׁמוּאֵל אֵיזִיק^{יב}, וְכֹאֲשֶׁר שְׁאַלוֹהוּ פְּעַם אִם לָקַח אֶת דְּרֹכוֹ בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם

יא. ראה ב'חיי מוהר"ן' סימן של"ד: "וסיפר מאיש אחד מאנשיו שהיה צדיק גדול, ואמר עליו רבינו ז"ל שהאיש הזה היה לו תשובת ספר הקנה. והנה מבואר בספרים שמי שעושה תשובה זו מובטח לו שלא יחטא (ספר הקנה פרק תשובת הקנה דף יב.), 'ובעדו', היינו בעד האיש הזה, 'אני ערב שבוודאי לא יחטא'; וראה ב'ספר הקנה' (שם): "הרוצה לשוב בתשובה יתייאש מן העולם הזה, ולא יישא ולא ייתן בשום עסק של זה העולם, ויחשוב בליבו כי בכל שעה יבוא המלך אצלו לקחת חשבון מעוונותיו, ולא יאכל בשר ולא שום דבר אשר נשמה באפו, וגם לא ישתה יין, ויישב בתענית ויעסוק בתורה יומם ולילה, ויעשה מלחמה עם השינה, שלא לאנוס אותו לישון כל הלילה, וימשוך כל מחשבתו אל ה' יתברך, ויתחרט על כל מה שעשה, ואם תבוא עבירה לידו - יידחנה וירחיקנה מעליו, ועיקר אכילתו: פת במשקל די חיותו. וזה יעשה, ירחיק עצמו מחבורת העולם, ומאכילת בשר ויין ומכל בעל חי, ומדברים היוצאים מבעל חי, ומכל מיני ירק, ויעשה כן ארבעים יום, ומשם ואילך הקדוש ברוך הוא יעזרהו, וילך עד שש שנים - ואז לא יסתפק בשום ספק כי הוא בן העולם הבא, אף כי יאכל אחר שש שנים, כי כבר עברו עליו שש שנים כנגד "שיתא אלפי הוי עלמא וחד חרוב" (סנהדרין צז.), ובלבד שייזהר משם ואילך מעבירות הבאות לידו".

יב. ראה 'פרי עץ חיים' שער הנהגת הלימוד; שער תיקוני עוונות פרקים ה' ו' י'; ועוד.

יג. ראה אודותיו לקמן בערכו.

יד. ואין זה נכון מה שיש אומרים, שהיה בתחילה מקורב אליו. (רל"י).

מַרְבֵּי שְׁמוּאֵל אֵיזִיק, נֶעְנָה הָרַב בְּעֶצְמוֹ שְׁאִין הִדְבָּר כֵּן, כִּי כָּאִמּוֹר לֹא הָיָה מְקַרְבֵּי אֱלֹוִיִּם.

גַּם בְּשָׁנִים בְּהֵן רָדְפוּ הַחֹלְקִים אֶת מוֹהֲרַנְ"ת בְּרִדְיָפוֹת קְשׁוֹת מְאֹד, וְהַמְּחַלְקֵת עָלָיו הָיְתָה נוֹרָאָה בְּיֹתֵר, וְכַנֹּדֵעַ שְׁמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל הָיָה מְגַלֵּה אֶז לְמִשְׁךְ שָׁלֹשׁ שָׁנִים (תקצ"ו - תקצ"ח) מְקַהֲלֵת קִדְשׁ בְּרִסְלָב לְקַהֲלֵת קִדְשׁ נְעַמְרוּב"ט, וּבְאֹתָהּ עֵת שָׁלַח הָרַב הִירֶשׁ לִיִּב אֶת שְׁנֵי בְּנָיו לְקַהֲלֵת קִדְשׁ נְעַמְרוּב"ט, שִׁישְׁמְעוּ וַיִּקְבְּלוּ שָׁם תּוֹרָה

טו. רבי שמואל אייזיק תלמיד רבינו היה נוסע מידי שנה בשנה לאומאן על ימי ראש השנה, ואילו הרב רבי הירש לייב לא נסע כמבואר להלן, וגם מזה יש דמות ראייה לכך שלא היה מאנשי רבי שמואל אייזיק. (רל"י).

טז. ראה 'עלים לתרופה' במכתב מיום ד' תצוה שנת תקצ"ה: "ואי אפשר לעמוד על סוף דעתם של המתנגדים, מה חושבים בזה שרוצים לגרשני מברסלב? הלא אם אסע למקום שאסע - אודיע גם שם אמיתת תורתו הקדושה, ויהיו נעשים שם גם כן ברסלבר חסידים, שהם כשירים אמיתיים שבישראל; ובאמת עולה על דעתי אולי כוונת השם יתברך בשביל זה"; ובמכתב מיום ב' ראה שנת תקצ"ה: "אך בחסדי ה' אני מחזק ומחייה עצמי הרבה על פי הדרכים שלנו, בפרט שתודה לאל אפילו חס ושלום אם יהיה כך - אין הדבר מסוכן, וקיויתי להשם יתברך שאפילו אם אהיה מוכרח לישב בנעמרוב חס ושלום על איזה זמן, בוודאי אשוב משם לביתי לשלום"; ובמכתב מיום א' שופטים שנת תקצ"ה: "לעת עתה צריכין להחיות את עצמנו עם בחינת 'בצר הרחבת לי' (תהלים ד ב), על הרחבות שבתוך הצרות בעצמן (ראה ליקוטי קמא סי' קצה), כי גם בנעמרוב יכולין לחיות חיים אמיתיים; ולה' התקווה לשוב עוד לפה בקרוב"; ובמכתב מיום ב' תצא שנת תקצ"ה: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים' (דברים ד לט) - בברסלב ובנעמרוב ובכל מקומות ממשלתו (מלשה"כ תהלים קג כב), וכל אשר עשו לי - הכל לטובה תודה לאל, כאשר מעט מזעיר אני מבין מרחוק, והעיקר אני מאמין כי הכל לטובה בזה ובבא לנצח".

יז. לפי חשבון השנים הרי שהאחים רבי נחמן ורבי חיים היו אז עדיין בילדותם, עוד קודם הגיעם לגיל מצוות. (רנ"ב).

יח. ראה לעיל בחלק ב' סימן שצ"ג שבאותן ג' שנים היה מוהרנ"ת רשאי לסובב חופשי

מפיו הקדוש של מוהרנ"ת, שפעליו סמך רבנו את ידיו^ט, ואשר על פן 'הלכה כמותו'.

והרב רבי הירש לייב נענה אז ואמר: "דאס ווייז איך, אז נישט אזוי ווי מען זאגט אויף מיר אז איך בין שיף צו רבי שמואל אייזיק'ן - דא ווייז איך, אז מיינע קינדער שיק איך צו רבי נתן'ען!" - "את זה אני מראה, שלא כמו שאומרים עלי שאני שיף לרבי שמואל אייזיק - בזה אני מראה, שאת הבנים שלי שולח אני למוהרנ"ת!"^{כא}:

ה

הרב הירש לייב היה מוהל ממחה:

לנפשו שם בנעמרוב, אך כלל אנשי שלומנו לא יכלו כל כך לבוא אליו כמו שהיתה רגילותם לבוא אליו בזמן היותו עדיין בקהילת ברסלב, כי רוב רובם חששו מאוד מאימת החולקים, וגם מחשש מסירה לשלטונות על ידי החולקים. [וראה עוד לעיל חלק ב' סימנים שנ"ח שצ"ח]. (רל"י).

יט. ראה עוד מה שכתב הרב מטשעהרין ב'פרפראות לחכמה' קמא סימן ו' אות ט"ו ושם תנינא סימן ז אות כ"ו, ומובא להלן סימן.

כ. נו, הרי ההלכה כמוהרנ"ת! [ראה להלן בערך 'רבי נחמן טולטשינער', שאמר: "איך האב מקבל געווען פון א תלמיד ש'הלכה כמותו'" - "אני קיבלתי מתלמיד שהלכה כמותו"]; ויש לציין לזה גם דבר זה, שבני הרב הירש לייב, ה"ה רבי נחמן ואחיו הרב חיים, היו נוסעים לאומאן על ראש השנה, על אף שאביהם וזקינם הרב רבי אהרן לא היו נוסעים (ראה לעיל ח"א סי' רג, וכן לעיל). (רל"י).

כא. ודו"ק שהרב הירש לייב לא נפקד בבנים עד שנת תקפ"ה לערך, [שאז היה כעשר שנים מעת נישואיו כמבואר לעיל], וראה להלן שרבי שמואל אייזיק נלב"ע כבר בשנת תקפ"ז, ואם כן יוצא מבואר שקרוב לעשר שנים אחר הסתלקות רבי שמואל אייזיק, היה עדיין להרב הירש לייב עניין להראות לכלל שהוא אוהז מדרך מוהרנ"ת וכו'. (מא' מאנ"ש).

ו

בַּעֲת שְׁאָפוּ בְּבֵיתוֹ אֶת הַחֲלוֹת לְכָבוֹד שֶׁבֶת קָדֵשׁ, הָיָה הָרַב הִירֵשׁ לִיִּיב צוֹעֵק וּמְזַרְזֵן אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ: "לְכָבוֹד שֶׁבֶת! לְכָבוֹד שֶׁבֶת!" - לְרַב שֶׁמְחַתּוֹ וְהַתְּלַהֲבוֹתוֹ, וּמְגַדֵּל הַהֲרִגֵּשׁ שֶׁהֲרִגִּישׁ בְּקִדְשֵׁת הַשֶּׁבֶת הַקְּרֻבָּה וּבְקָאָה * (רבי מרדכי אלעזר רובינשטיין):

ז

אודות חמרותיו הגדולות של רבי הירש לייב בבדיקת החמיי מספרים

כג. וראה לעיל בחלק ג' סימן תנ"א: "סיפרו לפני מוהרנ"ת שכששאלו את הרב הקדוש רבי משה לייב סאסובער מדוע נעשה סגי נהור (עיוור) לעת זקנתו, נענה ואמר: 'היות שבעת שהולכת זוגתי ביום חמישי לקנות הקמח אומרת היא תיכף 'לכבוד שבת', וכשמחממת המים אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכשמנפה הקמח אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכשהיא לשה את העיסה אומרת שוב 'לכבוד שבת', ובליל שישי כשהיא מתעוררת לקום כדי לאפות את החלות אומרת שוב 'לכבוד שבת', וכן בעת הפרשת החלה שוב, וכן בעת עשייתה שאר מאכלי וצרכי שבת היא אומרת וחוזרת בכל פעם 'לכבוד שבת', 'לכבוד שבת' - על כן נבראו כל כך הרבה מלאכים ושרפים בבית, והם כילו את עיני, על כן איני רואה' - 'אזוי פיל מלאכים, האבן זיי מיר אויסגעברענט די אויגן, דערפאר זעה איף נישט'. וכשסיפרו מעשה זה למוהרנ"ת, הפטיר ואמר: 'אזוי איז! אזוי איז! פון יעדן 'לכבוד שבת' ווערט באשאפן א מלאך!' - 'אכן כך! אכן כך! מכל 'לכבוד שבת' נברא מלאך!"; וראה עוד לעיל בערך 'רבי אבא שו"ב'.

כד. דהנה נחלקו הפוסקים לעניין חיוב הבדיקה באור ל"ד, אם מחוייבים לחפש גם אחר פירורים קטנים, או שאין צריך לחפש רק אחר כזית, [ה'חיי אדם' (כלל קיט אות ו) ועוד מחמירים בזה, וה'פרי מגדים' (סי' תלג א"א סק"ח) ועוד מקילים], ולמעשה לאחר שכבר ניקו בני הבית את כל הבית היטב גם מהפירורים, נהגו הרבה לסמוך על המקילים, אבל יש שכן החמירו בזה (ראה שע"ת סי' תלג סקי"א; ד"ת (מונקאטש) ח"ב אות קלד), ויש שנהגו לחפש אף פחות מכזית, ובלבד שהוא ראוי לאכילה (ראה משנ"ב סי' תלג שעה"צ סקל"ג, סי' תלד סק"ו, סי' תמב סקל"ג, סי' תמד סקט"ו).

נפלאות, שארף לו זמן הבדיקה כמעט משך כל הלילה, והיה
 לוקח את בניו עמו שיעזרוהו ויסיעוהו בבדיקה:

עם אנשי שלומנו

ח

בשנים שאחרי הסתלקות רבנו, כאשר היה רבי יודל תלמיד רבנו נוסע
 לאומאן על ראש השנה פדרכו בכל שנה ושנה, היה עובר מקדם פדרף
 נסיעתו בקהלת קדש ברסלב, שם היה אצל הרב רבי הירש לייב, והיה

כה. ראה לעיל בחלק ג' סימן תע"ד שלא ראו אצל מוהרנ"ת וכן אצל אנשי שלומנו שנהגו
 חומרות גדולות בבדיקת חמץ, אמנם על הרב הירש לייב מספרים כאמור כאן; וראה להלן
 בערך הרב מטשעהרין שבאחת השנים, בעת היות הרב מטשעהרין עדיין ילד קטן, לקחו
 אביו רבי הירש לייב שיסייע בעדו בבדיקת החמץ כאמור, ולפתע נעלם ממנו, ואביו הרב
 החל לחפש אחריו, עד שמצאו יושב בזווית של עליית הבית ולומד שם בהתמדה מסכת
 פסחים, וגער בו ואמר לו: "איצטער איז דער זמן צו זיצן און לערנען? מען דארף מקיים
 זיין די מצוה פון בדיקת חמץ!" - "וכי כעת הוא הזמן לישב וללמוד? הרי עתה צריך לקיים
 את המצווה של בדיקת חמץ!"; ומספרים שהרב מטשעהרין סיים באותו לילה את כל
 המסכת. (רל"י).

כו. ראה לעיל חלק א' סימן ר"ג (ו).

כז. הרב הירש לייב לא כיהן אז עדיין כרב העיר ברסלב, כי המעשה היה עוד בחיי אביו
 הרב רבי אהרן תלמיד רבינו שהיה אב"ד ק"ק ברסלב. [רבי יודל נלב"ע בשנת תקצ"ח,
 ואילו הרב רבי אהרן נלב"ע בשנת תר"ה]. (רל"י).

מספר לו בכל שנה כל סדר המעשה של התקרבותו לרבנו הקדוש זכר
צדיק וקדוש לברכה^כ:

 ט

הרב הירש לייב היה יושב לסעודת פורים עם בעלי הבתים ונכבדי
העיר^כ, וגם אנשי שלומנו היו מתבסמים אז מאד בביתו; וראה
להלן המעשה עם רבי מאיר לייב בלעכער תלמיד מוהרנ"ת^י:

כת. ראה בארוכה לקמן בסימן סדר התקרבותו של רבי יודל לרבינו ז"ל; גם ראה שם
שבסוף המעשה היה רבי יודל מפטיר ומסיים את מעשה התקרבותו להרב הירש לייב
באמור לו: "ביי דיר איז דאס אפּשׂר אלט, איף האב דיר פאר א יאָרן אויף דערציילט;
ביי מיר איז דאס שפּיגל ניי, ס'איז ביי מיר זייער חביב וואס דער רבי האט מיר אויסגעלאזט:
'וועסט זיין צו מיר מקשר ווייל דו לעבסט!' - "אולי אצלכם זהו סיפור ישן, הרי סיפרתי
לכם זאת כבר גם בשנה שעברה; אמנם אצלי הוא עדיין חדש ומבריק כמראה, זה מאוד
חביב אצלי מה שרבינו הפטיר לי אז: 'כבר תהיה מקושר אלי כל ימי חייך!'", כי מחמת
החביבות שהיתה לרבי יודל לדיבור זה שהפטיר לו רבינו כאמור, על כן היה מספר לו
שוב ושוב מדי שנה את כל המעשה וסדר התקרבותו. (רל"י).

כט. גם ראה לעיל בחלק ג' סימן תקי"ז שאביו הרב רבי אהרן היה יושב לסעודת פורים
עם בני העיר, כדרך הרבנים, ועיי"ש שפעם התפעל והפליג אז מאוד בשבחו של מוהרנ"ת.
ל. ראה להלן בערך 'רבי מאיר לייב בלעכער': "כל כך חקוק היה זיכרון יום המיתה בין
אנשי שלומנו, שפעם בעת סעודת הפורים, שהיו מתבסמים אנשי שלומנו מאוד בביתו של
הרב רבי הירש לייב רב דקהילת קודש ברסלב, ומחמת שהרב הירש לייב שימש כרב העיר
ישבו שם בעת הסעודה גם הבעלי בתים ונכבדי העיר, ורבי מאיר לייב בלעכער היה אז
מאוד בגילופין ובשיכרות, ובא ונפל במפתן דלתי ביתו של הרב - (רבי מאיר לייב איז
געווען זייער גגלופין, בְּשִׁכְרוּת־דיג, און איז געגעבן אַ פּאל ביי די טיר), והרב הירש לייב
ניגש ואמר לו: 'מאיר לייב, האסט פארגעסן וואו דו האלסט אין דיין ספירה?' - 'מאיר לייב,
השכחת היכן אתה אוחז בספירה שלך?', ותיכף נתעורר רבי מאיר לייב ברעדה משיכרותו
הקשה, וקם מהארץ ומנה בהתעוררות כמה שנים וכמה ימים ואף גם כמה שעות בדיוק
עברו כבר מימי חיו - (מיט אַ התעוררות האט ער געציילט די יאָרן און די טעג און

במשא הרבנות

הרב רבי הירש לייב החל לכהן כרבה של קהלת קדש ברסלב לאחר פטירת אביו, הלא הוא הרב רבי אהרן תלמיד רבנו שניפטר לבית עולמו באחד באב שנת תר"ה.

אחרי שנסתלק לעולמו הרב דקהלת קדש טשעהרין רבי שמואל יצחקי (שנתמנה לכהן בפקדת רבנו ז"ל), נתמנה הרב רבי נחמן (בעל ה'פרפראות לחכמה') בן הרב הירש לייב לכהן שם תחתיו ברבנות.

אפלו די שעות); כי היה זאת חקוק בדעתם כל כך, עד שלא עבר עליהם כמעט רגע בלי חשבון מדוייק. ורבי מאיר לייב שהיה מקורב קצת גם לרבי שמואל אייזיק תלמיד רבינו הפטיר אז ואמר: 'אזוי האט אונז רבי שמואל אייזיק געלערנט, אז מיר זאלן ציילן די ספירה אלע טאג, און אפלו די שעה'ן אויף!' - 'כך לימדנו רבי שמואל אייזיק, שנספור ספירה בכל יום, ואפילו את השעות!'. (רל"י).

לא. אמנם יצויין כי נראה מכמה וכמה מקומות שהרב הירש לייב היה עוסק בהוראה למעשה עוד בחיי אביו הרב רבי אהרן; ראה 'עלים לתרופה' במכתב מוהרנ"ת מיום א' תבוא תר"ג: "אודות מחותנך וכו', לדעתי כשתבוא לברסלב אל תסמוך על הרב שיחיה בעצמו, רק תאמר בכבוד ובנחת ותפייסו, ותאמר לו שאתה חפץ שידין אותך בדין תורה וכו', ואם אין הרב רוצה לפסוק בעצמו דין תורה - מסור המשפט לבנו ר' הירש לייב נ"י וכו'; וכמו כן ראה לעיל בערך 'רבי חיים שרה'ס' שהרב הירש לייב סידר הגט פיטורין בין חיים פייעס לנכדת הבעל שם טוב; ויש מעניין זה בעוד מקומות.

לב. היה זה בין השנים תר"ח - תרי"ג.

לג. להלן העתקה מתוך צוואת רבי ישראל אבא (ב"ר יהודה ב"ר נחמן ב"ר שמואל יצחקי) ראזענפעלד (כת"י): "מיין פאטער עליו השלום האט געהייסן הר' יהודא בהרב ר' נחמן זצ"ל,

הִיָּה זֶה אַחֲרֵי שֶׁרַבֵּי נִפְתְּלֵי תַלְמִיד רַבְּנוּ שֶׁדָּלוּ וּדְחָקוּ לְזַה"י, וְגַם אָבִיו
הַרְבֵּ הִירֵשׁ לִיבֵּב הִיָּה מְרַצָּה לְכַף, שֶׁבָּנוּ יִכְהֵן שֵׁם בְּרַבָּנוֹת.

אַחֲרֵי הַסְּתַלְקוֹת הַרְבֵּ רַבֵּי הִירֵשׁ לִיבֵּב בְּשֵׁנַת תַּרְכֵּ"ח אוֹ תַּרְכֵּ"ט, וְהָיִיתָ
שֶׁבָּנוּ רַבֵּי נַחְמָן כְּבָר נִתְמַנָּה שְׁנַיִם רַבּוֹת קִדְּם לְכֵן לְכַהֵן בְּרַבָּנוֹת
קִהְלֵת קִדְּשׁ טְשֶׁעֶהֱרִין כְּאָמוֹר, עַל כֵּן עֲבָרָה הַרְבֵּנוֹת דִּקְהֵלֵת קִדְּשׁ בְּרַסְלָב
לְבָנוּ הַרְבֵּ רַבֵּי חַיִּים, שֶׁיֵּשֵׁב עַל כֶּסֶּא הַרְבֵּנוֹת תַּחַת אָבִיו"י:

י א

בְּזִמְן רַבֵּי הִירֵשׁ לִיבֵּב הִיָּתָה עֲגוּנָה אַחַת שֶׁנִּסְעָה לְרַבָּנִים רַבִּים עַל מְנַת
שִׁיתִירוֹ אוֹתָהּ מִעֲגוּנָה, וְלֹא מְצָאוּ לָהּ הַרְבָּנִים הַגְּדוֹלִים שׁוֹם הַתֵּר,
וּכְשֶׁבָּאָה בְּשֶׁאֲלַתָּה אֶל הַרְבֵּ רַבֵּי הִירֵשׁ לִיבֵּב - הִתִּירָה מִעֲגִינוֹתָהּ, וּפְסַק
שְׁמַתָּרֵת הִיא לְהַנְשֵׂא לְכָל אָדָם; וְתַכְף נַעֲשֶׂה מְזֵה רַעַשׁ, בְּפִרְט
מִהַחֹלְקִים, אִךְ פָּחַדוּ לְדַבֵּר עַל זֶה, כִּי הִיָּה לָהֶם מוֹרָא גְּדוֹל מִהַרְבֵּ.
הִתְיַשְׁבוּ זְקֵנֵי הַחֹלְקִים בְּדַעְתָּם, וְגָמְרוּ אֶמֶר לְהִתְאוּנָן בְּפָנָי אֶחָד מִגְּדוֹלֵי

עַר אִיזו גְּעוּוֹעִזִין א לַמְדוֹן וְחִסִּיד, עוֹבֵד ה' בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, מְכַנִּיס אוֹרַח מְצִין, בַּעַל מִדּוֹת
טוֹבוֹת מְאֹד, עַר אִיזו גְּעַבְלִיבֵן א יְתוֹם מְאִבִּיו ל"ע צו זִיבֵן יָאָר, אוֹן דְּעַרְפָּאָר אִיז כֶּסֶּא הַרְבֵּנוֹת
אִיבְּרֶגְעָאֵנְגֶען צו אִיין אַנְדֶּער צווייג פֿון די זַעלְבֶּע מִשְׁפּוֹחֹת" - "אבִי עֲלִיו הַשְּׁלוֹם שְׁמו
הִיָּה הַר' יְהוּדָה בַּהֲרַב ר' נַחְמָן זצ"ל, הוּא הִיָּה לַמְדוֹן וְחִסִּיד עוֹבֵד ה' בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מְכַנִּיס
אוֹרַח מְצוּיִין בַּעַל מִדּוֹת טוֹבוֹת מְאֹד וְנִשְׂאָר יְתוֹם מְאִבִּיו ל"ע בְּגִיל שֶׁבַע שָׁנִים, וְעַל כֵּן
עֲבַר כִּיסָא הַרְבֵּנוֹת לַעֲנֵף אַחַר מְאוֹתָהּ מִשְׁפַּחָה". (הִיָּינוּ כִּי הַרְבֵּנוֹת דִּק"ק טְשֶׁעֶהֱרִין עֲבַר
לְבַן דּוּדוֹ שֶׁל רַבֵּי יְהוּדָה, הִלָּא הוּא רַבֵּי נַחְמָן בַּהֲרַב הִירֵשׁ לִיבֵּב, גִּיסוֹ שֶׁל רַבֵּי שְׁמַחָה ב"ר
שְׁמוּאֵל יִצְחָק שֶׁהִיָּה חֲתָן הַרְבֵּ רַבֵּי אַהֲרֹן).

לד. רֹאה לַהֲלֹן בַּעֲרֹכוֹ כֹּל סֹדֵר הַמַּעֲשֶׂה בְּאוֹרָכָה.

לה. רֹאה גַם בְּצוּוֹת הַרְבֵּ מִטְשֶׁעֶהֱרִין: "אבִי ז"ל שְׁמוֹ הַרְבֵּ רַבֵּי צְבִי אַרְיָה דִּיין בְּבֵרְסָלָב,
וְאַחֲרָיו מִיֵּלָא מִקוּמוֹ אַחִי הוּא הַרְבֵּ רַבֵּי חַיִּים".

הרבנים החולקים אשר העיר ברסלב הייתה תחת עירות מגידותו, ולקבל בפניו על כף שהתיר הרב דברסלב את האשה מעגינותה, בנגוד לדעת כל הרבנים הגדולים שאסרוה.

ונתישבו החולקים להזמין את הרב הנ"ל לעיר ברסלב בכדי לשמש שם כסנדק על איזו ברית, ואת הרב רבי הירש לייב שהיה מוהל ממחה יכבדו למול את התינוק, וכונתם הייתה שבעת הברית ישוחחו מענין התר העגונה. וכך הוה, שהרב הנ"ל הגיע לברסלב עיר מגידותו והיה בברית המילה בה כפדוהו בסנדקאות, והרב רבי הירש לייב היה המוהל. והנה בעת הברית, כשקבל הרב החולק את התינוק לידיו לסנדקאות, החל לעשות הכנות גדולות, עטף עצמו יחד עם התינוק והאהיל עליו בטליתו - ('א געצעלט איבער קינד'), ועוד פיוצא בזה, ושזה איזה זמן בהכנותיו, עד שהטריח את הצבור בזה.

בתוך כך הכריזו שהרב יגש למול את התינוק, והרב רבי הירש לייב שהיה אדם ירא ה' וחרד עד מאד נגש אליו - ('ער גייט צו ביי איהם), שמש את טליתו של הרב החולק מעל הרף הנמול, והחל לברך את ברכת המילה באימה וביראה עצומה פדרכו - ('רבי הירש לייב איז געווען א פחד'יגער מענטש, איז ער צוגעגאנגען, א ווארף אוועק דעם טלית, און געמאכט די ברכה - איז געווען א פחד, א יראה איז געווען'), ותכף מל את התינוק ללא כל שהיות; ובודאי חרה הדבר מאד להחולק ולאנשיו, אף מחמת פחד ברכת המילה, שאמרה הרב הירש לייב באימה וביראה עצומה כנ"ל, נאלמו כלם דומיה - ('מען איז געבליבן שטיין דערשראקן פון די ברכה').

אַחַר כִּף בְּסֵעוּדַת הַבְּרִית נִכְנָסוּ מֵעַנְיָן לְעַנְיָן, וְהִחֵל הָרַב הַחֹלֵק לְדַבֵּר אֵיזֶה דְבוּר בְּנוֹגֵעַ לְהִתֵּר הָעֲגוּנָה הַזֶּה, וְהִפְטִיר: "עֲגוּנָה, עֲגוּנָה". כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת הָרַב רַבֵּי הִירֵשׁ לֵיב, נִעְנָה וְאָמַר לוֹ בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "צוֹ אִיר זְעַנְט רַבֵּי צוֹ נֵיין - דָּאס ווִיִּיס אִיף נִישְׁט, נָאָר לְעֲרַנְעֵן קֶען אִיף, אַז אִיר ווִילֵט קֶענְט אִיר שִׁיקֵן דִּי שְׂאֵלָה צוֹ רַבֵּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר, וְוַעֲט אִיר בְּאִקוּמְעֵן אַ תְּשׁוּבָה צוֹ אִיף הָאָב גֶּעֻקְעֵנְט מִתִּיר מֵאָכֵן צוֹ נִישְׁט" - "אִם אַתָּם אָכֵן רַבֵּי מְפָרְסֵם אִו לֹא - זֹאת אֵינִי יוֹדֵעַ, אִוְלָם לְלַמֵּד אֲנִי יוֹדֵעַ, אִם תִּרְצוּ תוֹכְלוּ לְשַׁלַּח אֶת שְׂאֵלַת הָעֲגוּנָה הַזֶּה לְהַגְאֹוֹן רַבֵּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר, וְתִקְבְּלוּ תְשׁוּבָה אִם יִכְלֹתִי לְהִתִּיר אֶת הָעֲגוּנָה אִם לֹא". וְהִסְכִּימוּ כֻלָּם לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְהָרַב הַחֹלֵק הֶעֱלָה עַל הַפֶּתַח אֶת שְׂאֵלַת הָעֲגוּנָה וְצִדַּד לְאִסוּר, וְהָרַב רַבֵּי הִירֵשׁ לֵיב כָּתַב אֶת נִמּוּקֵי פְסָקוֹ לְהִתֵּר, וְשִׁלְחוּהָ עִם 'רִיִּיטְעֵר' ('רוֹכֵב', שְׁלִיחַ מְהִיר) לְעִיר בְּרָאָד לְרַבֵּי שְׁלֵמָה קְלוּגְעֵר שֶׁיֵּשֵׁב בְּבֵית הַדִּין דָּשֵׁם.

וְכִשְׁחִזַּר הַשְּׁלִיחַ סִפֵּר אֶת מַעֲשֵׂה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲרַעוּ עִמּוֹ, שְׁכַשְׁהִבִּיא אֶת הַשְּׂאֵלָה לְבֵית הַדִּין שְׁבַבְרָאָד, אָמְרוּ לוֹ שֶׁיָּבֹא אַחֲרֵי שְׁלֵשָׁה יָמִים, וְאִז יִתְּנוּ לוֹ אֶת הַתְּשׁוּבָה וְהִפְסֵק. לְאַחַר שְׁלֵשָׁה יָמִים כְּשֶׁנִּכְנַס הַשְּׁלִיחַ לְבֵית הַדִּין מִסֵּר רַבֵּי שְׁלֵמָה לְיָדוֹ אֶת תְּשׁוּבָתוֹ בְּכַתָּב, וְבָה אָסַר אֶת הָעֲגוּנָה מִלְּהַנְשֵׂא. לְאַחַר מִכֵּן נִעְמַד רַבֵּי שְׁלֵמָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מְנַחֵה, וּמְקוֹם תְּפִלָּתוֹ הָיָה אֶצֶל אַרְוֹן הַסְּפָרִים שֶׁהָיָה גְדוּשׁ בְּסְפָרִים רַבִּים, וְתִכְף שְׂרָצָה לַעֲמֹד בְּתְפִלַּת שְׂמוּנָה עֲשָׂרָה, כְּאֲשֶׁר כָּבַר פֶּסַע לְאַחֲרוֹי הַשְּׁלֵשׁ פְּסִיעוֹת כְּדִי לְגַשֵּׁת לְתְפִלָּה - חִזַּר בּוֹ פְתָאוּם וְלֹא נִעְמַד לְהִתְפַּלֵּל, אֲלָא לָקַח בְּחִפְזָה אֵיזֶה סִפֵּר מְאֲרוֹן הַסְּפָרִים - ('גֶּעֻעֵבֵן אַ כַּאֲפֵ אַרוִיס אַ סִפֵּר') וְעִין בּוֹ, וְאִז נִגַּשׁ לְשַׁלֵּיחַ וּבִקְשׁוֹ לְהַחֲזִיר לוֹ אֶת

כְּתַב הַתְּשׁוּבָה, קָרַע כְּלִיל אֶת פְּסָקוֹ שֶׁכָּתַב קִדְּם לְכֵן לְאֶסוּר, וְכָתַב מִחֻדָּשׁ תְּשׁוּבָה אַרְכָּה לְהִתֵּר הָעֲגוּנָה, כְּפִי שֶׁפֶּסֶק הָרַב רַבִּי הִירֵשׁ לִיב בְּעִנְיָן. וְכִשְׁמֹסֵר רַבִּי שְׁלֵמָה לִיד הַשְּׁלִיחַ אֶת הַפֶּסֶק הַחֻדָּשׁ לְהִתֵּר, נִעְנָה וְאָמַר לוֹ: "זָאגַט בְּרִסְלָב אַז זַיי הָאפֵן אַ רַב אֵן עֶרְלִיכֶער אִיד" - "אָמור לְאֲנָשִׁי בְּרִסְלָב שְׂיֵשׁ לָהֶם רַב יָרָא וְכָשֵׁר", שֶׁכֵּן כָּבַר פֶּסֶקְתִּי לְאֶסוּר - וְאַחַר הָעִיּוֹן מִחֻדָּשׁ חֲזַרְתִּי בִּי לְהִתִּירָה", וְהַפְּלִיג עוֹד בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל רַבִּי הִירֵשׁ לִיב. כִּלְל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה סִפֵּר הַשְּׁלִיחַ בְּבוֹאוֹ לְבְרִסְלָב עִם כְּתַב הַהִתֵּר, וְהָיָה מְכַרְחִים הַחוֹלְקִים לְסֵתוֹם פִּיהֶם¹:

לו. "אזוי ווי דער רבי האט געזאגט: 'איף האב זיך אויסגעקוקט צו מיינע לייט, האב איך געזעהן זיי וועלן זיין ארעמעלייט, האב איך געפועלט ביי השם יתברך אז ס'זאל זיך דורכעווארפן א מיצל'; אזוי איז געווען אין גאונות אויף, ס'האט זיך דורכגעווארפן א גאון ביי אונז, א טשעהרינער רב אין טשעהרין, א רבי הירש לייב דער רב דא, ס'איז נאך געווען גרויסע רבנים ביי אונז, ס'האט זיך דורכגעווארפן זיך, און זיי האבן אביסל משתיק געווען, דורכגעווארפן א גביר מאכט אביסל שטילער - [רבנים אויף] האט מען געקענט אויסהאלטן" - "כפי שאמר רבינו (לעיל ח"ב סי' שכד): 'התבוננתי באנשי שלומנו, ראיתי שהם יהיו עניים, ובכן פעלתי אצל השם יתברך ש'יזרק' ביניהם 'מיצל' (כובע נאה - כינוי לאדם עשיר)"; כן הוא גם בעניין גאונות, 'נזרק' בינינו גאון, הרב מטשעהרין בעיר טשעהרין, רבי הירש לייב בברסלב, והיו עוד רבנים גדולים אצלנו, 'נזרקו' בינינו כך, והם השתיקו מעט את המחלוקת, כפי שהעשירים ש'נזרקו' השתיקו מעט את המחלוקת עלינו - כן הרבנים השתיקו, והיו יכולים להחזיק על עמדם ולעבור את המחלוקת הקשה". (רל"י).

לז. "ער האט געזעהן די זאך, אז פריער איז איהם אריין א געדאנק אז גישט, און איצטערטא איז איהם אריין אין געדאנק עפעס א געוואלדיגע הוכחה אז עס איז יא גוט, האט ער געזעהן אז דאס איז עפעס א אנדער סארט רב" - "רבי שלמה קלוגער ראה את העניין הזה, שמקודם נכנס לו ברעיונו לאיסור העגונה, ועתה [קודם תפילתו] באה לו במחשבתו הוכחה נפלאה כזו להיתר, והבין מזה שזהו רב מסוג אחר". (רל"י).

חֲדוּשִׁים וּבְאוּרִים

יב

דְּבָרֵי תוֹרָה מֵהָרַב רַבִּי הִירֶשׁ לֵיב אַב בֵּית דִּין קַהֲלַת קֹדֶשׁ בְּרֶסֶלֶב
כְּפִי שְׁשֻׁמָּעִם מִפִּיּו בְּנוֹ אַב בֵּית דִּין קַהֲלַת קֹדֶשׁ טְשֶׁעְהָרִין:

[לְקוּטֵי קָמָא סִימָן א' - 'אַשְׁרִי']:

א. "הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה', כִּי עַל יְדֵי שְׁלוֹמֵד תוֹרָה בְּכַח וְכוּ'" - שְׁמַעְתִּי
מֵאָבִי ז"ל שֶׁהוּא עַל דְּרָף שְׁפִירֶשׁ רַש"י (ויקרא כו ג): "אִם
בְּחֻקְתִּי תֵלְכוּ" - "שְׁתַּהֲיוּ עֲמִלִים בְּתוֹרָה", וּמִבְּאֵר יוֹתֵר בְּטוּרֵי זָהָב'
אוֹרַח חַיִּים סִימָן מ"ז סְעִיף קָטָן א' עַל פֶּסוּק (ירמיה ט יב) "וְלֹא הָלַכְוּ
בָּהּ", שֶׁהוּא הַהֲלוֹף וְהַטְּרַח בְּהַתוֹרָה:

[פּרפּראוֹת לַחֲכָמָה סִימָן א אוֹת יא]

[לְקוּטֵי קָמָא סִימָן ה' - 'בְּחֻצוֹצְרוֹת']:

ב. הַמֵּאֲמָר הַזֶּה נֶאֱמַר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹן לִישִׁיבָתוֹ בְּבֵרְסֶלֶב
וְלַהֲתַקְרְבוֹת הָרַב רַבִּי נִתָּן ז"ל אֱלִיו, וְהוּא הָיָה רֵאשׁ הַשָּׁנָה
תַּק"ס"ג שְׁחָל אַז בְּיוֹם שְׁנֵי וּשְׁלִישֵׁי, וְאִז נִשְׁמַע בְּעוֹלָם הַגְּזוּרוֹת שְׁרָצוּ לְגוֹזֵר
בְּעוֹלָם אֲשֶׁר יֵצְאוּ בְּיָמֵינוּ בְּעוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, דִּהְיִינוּ לְקַח מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאַנְשֵׁי חֵיל רַחֲמָנָא לְצֻלָן, כִּי אֵלוֹ הַגְּזוּרוֹת הַתְּחִילוּ לְצֵאת בִּימֵי מְלָכוֹת
פּוֹלִינ, קֹדֶם שְׁכַבֵּשׁ הַקִּיר"ה מְרוֹסִיא אֶת מְדִינַתְנוּ, וְאַחַר כֵּן בְּתַחֲלִית כְּבִישָׁתוֹ
אֶת מְדִינַתְנוּ נִשְׁקָטָה הַדְּבָר קָצַת, וְאַחַר כֵּן חָזַר וְנִתְעוֹרַר שְׁנִשְׁמַע בְּעוֹלָם

שְׂרוּצִין לְגֹזֵר כַּמָּה גְזֵרוֹת שְׁקוּרִין 'פּוֹנְקֵטִין', אֲזַ אֲמַר רַבְּנֵנוּ ז"ל הַתּוֹרָה הַזֹּאת
'בְּחֻצּוֹצְרוֹת', וּבָה מְרַמְזוּ הַגְּזֵרוֹת הַנִּזְכָּר (עד פֶּאן הַעֲתֵק מִסְפֵּר 'חַיֵּי מוֹהַר"ן').

וְשִׁמְעֵתִי מֵאָבִי ז"ל שְׂרַמְזוּ אֲזַ רַבְּנֵנוּ ז"ל שְׁכַבְרָה הוּא לְאַחַר גְּזֵר דִּין, אֲף
אֲף עַל פִּי כֵן עָסַק אֲזַ רַבְּנֵנוּ ז"ל הַרְבֵּה בְּכָל הַשָּׁנָה לְהַמְתִּיק
הַדָּבָר עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה פִּעַל בְּתַפְלָתוֹ שֶׁנִּתְעַכַּב הַדָּבָר וְלֹא יֵצֵאָה הַגְּזֵרָה
אֶל הַפִּעַל עַד קְרוֹב לְעֵשְׂרִים שָׁנָה אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ ז"ל, וַיֵּשׁ בְּזֶה הַרְבֵּה
לְסַפֵּר, וַיִּבְאֵר בְּמָקוֹם אַחֲרָיִם:

[פרפראות לחכמה סימן ה אות ב]

[לקוטי קמא סימן ו' - 'קרא את יהושע']:

ג. מֵאָמַר 'כִּי מְרַחֲמִים' הַנִּזְכָּר (ליקוטי תנינא סי' ז) נֶאֱמַר בְּשַׁבַּת חֲנֻכָּה שְׁנַת
תק"ע, שֶׁהוּא שָׁנָה הָאַחֲרוֹנָה מִיָּמֵי חַיֵּי הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנֵנוּ
הַקְּדוֹשׁ ז"ל, וְשֵׁם מְזוֹכָר עֲנִין שֶׁל "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְלֹא רוּחַ חָכְמָה כִּי
סָמַךְ מִשֶּׁה אֶת יָדָיו עָלָיו", וְשִׁמְעֵתִי מֵאָבִי ז"ל שֶׁשָּׁמַע מִזְקֵנֵי תַלְמִידָיו
הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל, שֶׁהֵבִינוּ אֲזַ מִרְמִיזוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל
שֶׁבְּמֵאָמַר זֶה נִתֵּן סְמִיכָה לְתַלְמִידוֹ הַקְּדוֹשׁ הָרַב רַבִּי נִתָּן ז"ל לִיט:

[פרפראות לחכמה סימן ו אות טו]

לח. אודות גזירת ה'פונקטין' ראה עוד לעיל בחלק ג' מסימן ר"צ והלאה, ושם בסימן תקנ"ה
ובסימן תר"ה.

לט. ראה לעיל בחלק ב' סימן תקס"ד: "מוהרנ"ת הסתלק כידוע בעיר ברסלב בערב שבת
קודש, יום עשרה בטבת שנת תר"ה, והובא לקבורה במוצאי שבת קודש וכו'. ובליל שבת
התפללו אנשי שלומנו קבלת שבת בבית הכנסת הצמוד לחדרו של מוהרנ"ת ששם היה

[לקוטי קמא סימן כ"א - 'עתיקא טמיר וסתים']:

ד. שָׁם בָּאוֹת ט': "הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הִינוּ הַגְּדִלָה שְׁעָשָׂה ה' עִם הָעָפוֹם - 'הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי הִינוּ שֶׁהַגְּדִלָה הַזֹּאת הִיְתָה לְיִשְׂרָאֵל, (כִּי אַז יִדְעוּ וַיִּבְיָנוּ אֶפְלוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁגְּדִלְתָם הִיְתָה לָנוּ גְדִלָה וְכוּ') - שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל שֶׁפִּירַשׁ בְּזֶה מֵאִמֵּר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה ב', שֶׁיֵּאמְרוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לַעֲתִיד לָבוֹא: 'רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַרְבֵּה שְׂוָקִים תִּקְנָנוּ וְכוּ', הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּינוּ, וְכֻלָּם לֹא עָשִׂינוּ אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְכוּ', לְכַאוּרָה קָשָׁה, אֵיךְ יַעֲזִיזוּ פְּנֵיהֶם כָּל כֶּף לֹמֵר שֶׁקָּר וְכִזָּב כִּזָּב בְּפָנֵי הַשָּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּעֶצְמוֹ, שֶׁלֹּא עָשׂוּ הַכֹּל אֶלָּא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל? אֲבָל לְפִי הַנַּ"ל מֵיֵשֵׁב הַיֵּטִב, כִּי אֲדַרְבָּא, דִּיקָא אַז, עַל יְדֵי שִׁיתְרַבָּה הַדַּעַת כָּל כֶּף עַד שֶׁגַּם הֵם יִדְעוּ וַיִּבְיָנוּ שֶׁהַכֹּל הִיָּה בְּאֵמֶת רַק לְטוֹבַת וּגְדִלַת יִשְׂרָאֵל כִּנּוּ"ל, וְעַל כֵּן יִהְיֶה לָהֶם פְּתִחוֹן פֶּה לֹמֵר כָּל זֹאת, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֹאמֵר לָהֶם: אֵמֶת הַדָּבָר שֶׁהַכֹּל נַעֲשָׂה רַק לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא לְזֹאת הִיְתָה כְּוִנְתְּכֶם, כִּי הַכֹּל עָשִׂיתֶם רַק לְצַרְךָ עִצְמְכֶם וְכוּ', כְּמִבְּאֵר שָׁם:

[פרפראות לחכמה סימן כא אות כ]

מונת, ורבי אהרן הרב מברסלב קיבל שבת גם הוא עימהם; ואמר אז רבי אהרן לאנשי שלומנו: 'דאס האבן מיר אלע געוואוסט, בשעת ווען דער רבי האט געזאגט 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו' - האט ער אים געמיינט!' - 'זאת ידענו כולנו (היינו גם שאר תלמידי רבינו), שבעת שאמר רבינו (בליקוטי תנינא סי' ז) את הפסוק (דברים לד ט) 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו' - התכוון בזה על מוהרנ"ת!'; ואמר עוד: 'ער איז געקומען שפעטער פון אלע - און געמאכט בעסער פון אלע' - 'הוא התקרב אחרי כולנו - והצליח ועשה טוב יותר מכולנו'.

[לקוטי קמא סימן ס' - 'פֿתח רבי שמעון']:

ה. מַאֲמַר 'פֿתח רבי שמעון' סימן ס' נֶאֱמַר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה תִּקְס"ז שְׁחַל בְּיוֹם שַׁבָּת וּבְיוֹם רֵאשׁוֹן, וַיֵּשׁ הַרְבֵּה סְפוּרִים לְעֲנִין זֶה הַמַּאֲמַר אִיךְ שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֵינִי בָקִי בָהֶם כָּל כָּךְ, אֲךָ זֹאת שִׁמְעֵתִי מֵאֲבִי ז"ל וְגַם מִשָּׂאֵר אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנו, שֶׁהִיָּה הַתְּעוּרְרוֹת גְּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד בֵּין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנו שֶׁהָיוּ שָׁם בְּעֵת שֶׁהִכִּין אֶת עֲצָמוֹ רַבְּנוּ הַקְּדוֹשׁ זצ"ל לומר זֶה הַמַּאֲמַר, וַיֵּשׁ מֵהֶם שָׂבָא עַל דַּעְתָּם וּמַחֲשַׁבְתָּם תְּבוּת אֵלוֹ: "מִי אֵיכָא דְנֵיִים שִׁבְעִין שָׁנִין" (מה שֶׁמִּבְּאֵר אַחַר כָּךְ בְּסוּף הַמַּאֲמַר), בְּאֲשֶׁר שִׁעְבְּרוּ כָּל יְמֵיהֶם בְּשָׁנָה וּמוֹחִין דְּקֻטְנוּת, וַיֵּשׁ שָׂבָא עַל דַּעְתָּם מַחֲשַׁבּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁל הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה אֲמִתִּיִּים, וְהַכֵּל מֵעֲנִין שֶׁבְּאֵר אַחַר כָּךְ רַבְּנוּ ז"ל בְּזֵה הַמַּאֲמַר, וּמִזֶּה רָאוּ כֵּן תְּמָהוּ וְהִבִּינוּ בְּחוּשׁ הַהֲרֹגֶשׁ מִמֶּשׁ, שֶׁבְּעֵת שֶׁמִּכִּין אֶת עֲצָמוֹ רַבְּנוּ ז"ל לומר חֲדוּשֵׁי תוֹרָה לְפָנֵיהֶם - הוּא מְשִׁתַּדֵּל תְּחִלָּה עִם נְפֻשׁוֹת הַשׁוֹמְעִים בְּרוּחָנִיּוֹת, לְהַעֲלוֹתָם מִדְּלוֹת שְׁפִלוּתָם וּלְעוֹרְרָם בְּתְּשׁוּבָה, (וְכַמוֹכֵן גַּם בַּמַּאֲמַר 'אֲשֶׁרֵי הָעַם' סִימָן י"ג, וַיְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּיֹתֵר), וְעַל יְדֵי זֶה בָּאוּ אֲזַי כָּל הַמַּחֲשַׁבּוֹת וְהֲרַעְיוּנֵים טוֹבִים עַל לְבָם וְדַעְתָּם מִמִּילָא. גַּם בְּעֵת שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל זֶה הַמַּאֲמַר הָיָה הַתְּעוּרְרוֹת נִפְלָא מְאֹד לְתְּשׁוּבָה אֲמִתִּיּוֹת בֵּין כָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנו שֶׁהָיוּ שָׁם, וּבִשְׁעָה שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל אֵלוֹ הַתְּבוּת: "שְׁשׁוּפֵר מְרִמְז עוּרוּ יְשָׁנִים מִתְּרַדְמַתְכֶם" - גָּעוּ כְּלָם בְּבִכְיָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְרַבְּנוּ ז"ל הָיָה יוֹשֵׁב אֲזַי וְדוּמִם וְשׁוֹתֵק עַד שֶׁפְּסָקָה הַבְּכִיָּה קָצַת, וְאֲזַי חָזַר לְגַמֵּר אֶת הַמַּאֲמַר הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה.

וְכֵן שִׁמְעֵתִי מֵאֲבִי ז"ל, שֶׁאָמַר לָהֶם רַבְּנוּ ז"ל שֶׁהִיָּה לוֹ בְּכַח לְהַחְזִיק אוֹתָם וְלַעֲסֹק עִמָּהֶם בְּזֵה הַמַּאֲמַר שֶׁלְּשָׂה יָמִים רְצוּפִים מֵעַת לְעַת

שְׁלֹא יִדְעוּ בֵּין יוֹם וְלַיְלָה, כְּמוֹכָא בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ בְּאַיְזָה מְקוּמוֹת אֶצֶל
הַחֲבֵרָיָא שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי ז"ל:

[פרפראות לחכמה סימן ס אות א]

[לקוטי קמא סימן קי"א - 'ר'אש ב'ני ו'שְׂרָאֵל רָאשֵׁי תְּבוּת רַב־י וְכוּ']:
ו. שְׁמַעְתִּי מֵאָבִי ז"ל שֶׁלְדַעְתּוֹ הַפְּרוּשׁ בְּזֶה, כִּי כְּשֶׁזֹּכֵינ לְרַבִּי הַגּוֹן אֲזִי
הוא מֵאִיר עֵינַי הַמְקַרְבֵּין אֵלָיו, עַל דֶּרֶךְ "הַחֲכָם עֵינָיו
בְּרֹאשׁוֹ" (קהלת ב יד), אֲבָל לְהַפְּךָ חֵס וְשָׁלוֹם, רַבִּי שְׁאִינוֹ הַגּוֹן - לֹא
דִי שְׁאִינוֹ מֵאִיר עֵינָיִם, אֲדַרְבָּהּ, הוּא מַחְשִׁיף עֵינֵיהֶם בִּיּוֹתֵר, שְׂזָה בְּחִינַת
'ר'שָׁעִים ב'חֲשָׁף י'דְמוֹ' כְּמַבְאָר בְּפָנִים"מ:

[פרפראות לחכמה סימן קיא]

[לקוטי תנינא סימן ד' - 'וְאֵת הָעוֹרְבִים']:
ז. שֶׁם אוֹת יו"ד: "כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ב"ב ט): 'וְנִגְשִׁיף צְדָקָה'
וְכוּ" - רוֹצֵה לוֹמַר: לֹא מִבְּעֵיָא כְּמוֹ שֶׁפְּרָשׁוּ
הַמְּפָרְשִׁים ז"ל, כִּי הָעֲשִׂירִים נוֹתְנִים גַּם בְּעַד הָעֲנִיִּים וְכוּ' - זֶה בְּוֹדָי
צְדָקָה גְּמוּרָה, כְּאֵלוֹ נוֹתֵן לְיַד הָעֲנִי מִמֶּשׁ, וְצָרִיף גַּם בְּזֶה לְשִׁבְר
הָאֲכֹזְרִיּוֹת שֶׁבְּלָבּוֹ וְלִהְפְּכוֹ לְרַחֲמָנוֹת, וְלִקְבֹּל מִשָּׂא הָעֲנִי עָלָיו, וְעַל יָדֵי
זֶה נֶעֱשִׂין גַּם כֵּן כָּל הַתְּקוּנִים הַנִּזְכָּרִים, אֲךָ אֶפְלוּ כְּשֶׁנּוֹתֵן מָמוֹן לְהַעֲכוּ"ם
בְּשִׁבִיל הַצֵּלָת נַפְשׁוֹ וּמְמוֹנוֹ, וְלִחְפוֹת קֶצֶת עַל הַשְּׁנֵאָה שֶׁיֵּשׁ לְהַעֲכוּ"ם
בְּלָבוֹ עָלָיו מִחֲמַת שְׁנֵאֵת הַדֵּת - זֶה גַּם כֵּן בְּחִינַת צְדָקָה, וְנֶעֱשִׂין עַל יָדֵי

זה גם כן כל התקונים הנ"ל, כי הגם כי בנתינתו זה הממון להעובדים כוכבים ומזלות אין צריך לשבר האכזריות ולהפכו לרחמנות, רק אדרבא, וכמו שכתוב אצל יעקב (בראשית לב כב): "ותעבר המנחה על פניו", ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה עו): "אף הוא שרוי בכעס שהיה צריך לכל זאת", וכמו ששמעתי מאבי ז"ל בענין זה, אף על פי כן על ידי שבממון זה משבר קצת האכזריות שבלב העכו"ם על ישראל, ומתפכו לרחמנות קצת עליו, על ידי זה גם ברוחניות מכניע מצח הנחש, ומתגבר הרצון דקדושה כנ"ל:

[פרפראות לחכמה תנינא סימן ד אות טו]

[לקוטי תנינא סימן ז' - 'כי מרחמם ינהגם']:

ח. שמעתי מאבי ז"ל ששמע מגדולי המקרבים של רבנו ז"ל, שהבינו מרמיזותיו הקדושים של רבנו ז"ל שבזה המאמר הקדוש סמוך ידיו על הרב רבי נתן ז"ל, שהוא יהיה המוציא והמביא בכל עניניו הקדושים של רבנו ז"ל לאחר פטירתו, כמו שראינו בעינינו שפן היה, שכל עקר קיום השאתו הקדושה של רבנו ז"ל לנצח היה רבו ככלו כמעט רק על ידי הרב רבי נתן ז"ל כפידוע:

[פרפראות לחכמה תנינא סימן ז אות כו]

הַסְתַּלְקוּתוֹ

יג

ט. הַרְבַּי רַבֵּי הִירֶשׁ לֵיִיב נִסְתַּלֵּק לְבֵית עוֹלָמוֹ בְּשָׁנַת תַּרְכּוּחַ אוֹ תַּרְכּוּ"ט^{מא} בְּהִיוֹתוֹ בְּגִיל שְׂשִׁים וְתִשְׁעִים^{מב}, וְנִטְמָן בְּאַמְצַע בֵּית הַחַיִּים שְׂבָקֵהֶלֶת קֹדֶשׁ בְּרֵסְלָב, סְמוּךְ לְמָקוֹם מְנוּחַת אָבִיו וְצ"ל^{מג}:

מא. יום פטירתו: י"א באדר.

מב. ראה להלן בערך הרב מטשעהרין, שגם הרב מטשעהרין בנו של רבי הירש לייב נלב"ע בגיל ס"ט לערך; כמו כן ראה עוד שם כי להרב מטשעהרין נולד בן שהיה מתאנח תמיד, ושערות ראשו היו לבנות כזקן, וקרא אותו כשם אביו 'הירש לייב', לאחר שנה נפטר הילד לעולמו, ובעת שבעת ימי האבילות התייפחה הרבנית בבכייה גדולה, ואמר אז הרב מטשעהרין שענייני הנשמות הם מהדברים הנעלמים עד מאוד מעין כל חי, ושתינוק זה בא לעולם בכדי להשלים את שנת השבעים של אביו הרב רבי הירש לייב שחי רק שישים ותשע שנים; וראה שם עוד בעניין זה. (רל"י).

מג. בעניין חלקת הקבר שקנה הרב רבי אהרן בתחילה עבור מוהרנ"ת, ראה לעיל חלק ב' סימן תקס"ט; רל"י היה שם פעם אחת על חלקת קבורתם, והיתה שם סככה (שטיבל - בוט'קע) על ארבעה עמודים מעליהם. (ראה עוד לעיל בערך רבי אהרן). (רל"י).